

ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นตามแนวพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล

Transcendental Leadership based on Buddhism in Digital Era

สุรสิทธิ์ ไกรสิน

Surasit Kraisin

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus

E-mail: dr_surasit@hotmail.com

(Received: September 12, 2021/ Revised: October 29, 2021/ Accepted: June 20, 2022)

บทคัดย่อ

ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น เป็นแบบภาวะผู้นำที่ยึดมิติด้านจิตใจหรือวิญญาณเป็นสำคัญ โดยเฉพาะด้านคุณธรรมที่เน้นการทำเพื่อความดีงามเพื่อผู้อื่นและเพื่อส่วนรวมเป็นหลักจึงอาจเรียกได้ว่าเป็นภาวะผู้นำแบบเลิศคุณธรรม บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นตามแนวพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล จากการศึกษาพบว่าผู้นำในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องเข้าใจทิศทางการเปลี่ยนแปลงองค์กร โดยการปรับองค์กรให้สามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วและทำให้องค์กรพร้อมที่จะเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ตลอดเวลา ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นตามแนวพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลควรมีทักษะภาวะผู้นำดังนี้ 1) การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพสูง 2) การแก้ปัญหา 3) การวางแผน 4) การกำกับกับการปฏิบัติงานและการสื่อสารที่ดี 5) การสร้างสัมพันธ์และการสอนงาน 6) การสร้างสังคมและการตัดสินใจ 7) การกระตุ้นจิตใจ การคิดเชิงสะท้อนและการจัดการตนเอง การใช้เทคโนโลยี 8) การเรียนการสอน 9) ความฉลาดทางอารมณ์ และ 10) การบริหารที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ โดยบูรณาการทฤษฎีปาณิกสูตร ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน ดังนี้ คือ 1) จักขุมา คือ การมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองการณ์ไกล ประกอบด้วย สร้างวิสัยทัศน์ในองค์กรมีความรู้ความสามารถ มีการวางแผน มีแนวความคิดใหม่ๆ 2) วิธูโร คือ จัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญในงาน ประกอบด้วย ความหมั่นเพียรในการฝึกฝน มีเทคนิคและความถนัด มีความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์การทำงาน มีทักษะความชำนาญในงานมีความตั้งใจ อดทนต่อการทำงาน 3) ด้านนิสสัยสัมปันโน คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วย ความสุภาพอ่อนโยน เอาใจใส่ กระตือรือร้น มีใจผูกพันอยู่กับงาน สร้างมิตรภาพ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นการยกย่องให้เกียรติผู้อื่น และหลักพรหมวิหารธรรม 4) เพื่อนำพาองค์กรเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีประสิทธิภาพเป็นองค์กรที่เป็นเลิศในการบริหารจัดการต่อไป

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น, พุทธศาสนา, ยุคดิจิทัล

Abstract

Transcendental leadership is leadership style based on the spiritual dimensions, especially the moral aspect that focuses mainly on doing good for the good, for others and for the public. Therefore, it can be called a moral excellence leadership. This article aims to study Transcendental Leadership Based on Buddhism in the Digital Era. The Studies have shown

that leaders in the digital era need to understand the direction of organizational change. By adjusting the organization to be able to adapt quickly and make the organization ready to learn new skills all the time. The transcendental leadership based on Buddhism in the digital era should have the following leadership skills: 1) Highly Effective Team Building 2) Problem Solving 3) Planning Project 4) Performance Monitoring, Communication and Climate set 5) Relationship Building up and Coaching 6) Social and Decision Making 7) Motivational, Reflective Thinking and Self-Management 8) Technological 9) Pedagogical 10) Emotional Intelligence Administration and Flexibly Adapted to the Situation, by integrating consist of these 3 following aspects. 1) Conceptual skills refer to the vision and foresight including creating organizational vision, having competence, developing plan and creativity. 2) Technical skills refer to the ability to perform tasks, expertise in tasks including be attentive in practicing, skillful, talented, experienced, competent, enthusiastic, and hardworking. 3) Human relation skills refer to the interaction with others including being polite, considerate, enthusiastic, focusing on work, friendly, supportive, as well as showing respect to others, and principles of four brahmavihara to lead the organization to change effectively to become an organization that is excellent in management further continue to manage.

Keywords: Transcendental Leadership, Buddhist, Digital Era

1. บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยยังคงมีประเด็นความท้าทายการพัฒนาในหลายมิติทั้งในมิติเศรษฐกิจที่โครงสร้างเศรษฐกิจยังไม่สามารถขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมอย่างเต็มที่ ผลผลิตการผลิตของภาคบริการและภาคเกษตรยังอยู่ในระดับต่ำ คุณภาพและสมรรถนะของแรงงานที่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการในการขับเคลื่อนการพัฒนาของประเทศ มิติทางสังคมที่การยกระดับรายได้ของประชาชน การแก้ปัญหาด้านความยากจนและความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาคุณภาพการให้บริการและการขยายโอกาสในการเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุขยังคงมีช่องว่างที่สามารถพัฒนาต่อไปได้ มิติสิ่งแวดล้อมที่การฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังเป็นประเด็นสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และมิติของการบริหารจัดการภาครัฐที่ยังขาดความต่อเนื่องและความยืดหยุ่นในการตอบสนองความต้องการในการแก้ปัญหาของประชาชนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติ จะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันมีเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ บนพื้นฐานแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ (1) “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปที่เราทำทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติ ที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศในด้านอื่นๆ นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับ

บริบทของเศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่ (2) “ปรับปรุงจูน” เพื่อปูทางสู่อนาคต ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งโครงข่ายระบบคมนาคมและขนส่งโครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัล และการปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการอนาคต และ (3) “สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคนรุ่นใหม่ รวมถึงปรับรูปแบบธุรกิจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคต บนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปรับปรุงจูน พร้อมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ ให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนในเวทีโลก ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของคนชั้นกลางและลดความเหลื่อมล้ำของคนในประเทศได้ในคราวเดียวกันและยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ข้อที่ 1 ภาครัฐที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ตอบสนองความต้องการ และให้บริการอย่างสะดวกรวดเร็ว โปร่งใส โดย (1) การให้บริการสาธารณะของภาครัฐได้มาตรฐานสากลและเป็นระดับแนวหน้าของภูมิภาค และ (2) ภาครัฐมีความเชื่อมโยงในการให้บริการสาธารณะต่างๆ ผ่านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561: 1-5) ดังนั้น เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในมิติต่างๆ ของชีวิตประจำวันและความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม (ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ, 2562: 43) เมื่อมองการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ผู้บริหารหรือผู้นำเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดต่อความสำเร็จของการปฏิบัติงานในองค์กร การที่จะบริหารงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามที่องค์กรกำหนดไว้ ผู้บริหารหรือผู้นำจะต้องรู้จักตนเองเข้าใจตนเองเข้าใจในสถานการณ์ต่างๆ วิเคราะห์งานได้ถูกต้องมีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมให้ทันต่อเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพจึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น

ดังนั้น ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น (Transcendental leadership) จึงเป็นแบบภาวะผู้นำที่ยึดมิติด้านจิตใจหรือวิญญาณ (Spiritual dimensions) เป็นสำคัญ ผู้เขียนจึงสนใจที่จะนำเสนอภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นตามแนวพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจประกอบด้วย แนวคิดภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น ตามแนวพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล เพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรให้เกิดประสิทธิผลต่อไป

2. แนวคิดภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น (Transcendental leadership) เป็นแบบภาวะผู้นำที่ยึดมิติด้านจิตใจหรือวิญญาณ (Spiritual dimensions) เป็นสำคัญ โดยเฉพาะด้านคุณธรรมที่เน้นการทำเพื่อความดีงามเพื่อผู้อื่นและเพื่อส่วนรวมเป็นหลักจึงอาจเรียกได้ว่าเป็นภาวะผู้นำแบบเลิศคุณธรรม ส่วนมิติที่เกี่ยวกับด้านบทบาท สมรรถนะและคุณลักษณะของผู้นำแบบ Transcendental ที่ระบุโดยบุคคลและตามเอกสารต่างๆ ซึ่งจัดอยู่ในระดับที่สูงเป็นพิเศษกว่าภาวะผู้นำแบบอื่นใด จึงอาจเรียกผู้นำแบบ Transcendental ในภาษาไทยได้ว่า ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นหรือ ภาวะผู้นำแบบยอดเยี่ยม หรืออย่างอื่นอย่างใดในการทำงานก็ได้ และด้วยความมีระดับที่สูงส่งทั้งมิติด้านคุณธรรมและมิติด้านคุณลักษณะของผู้นำแบบนี้ดังนั้นจึงขอเสนอเรียกภาวะผู้นำแบบ Transcendental นี้ว่า “ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น” (วชิระ ดวงมาตย์พล, 2557: 4) ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น ไว้ดังนี้

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2561: ออนไลน์) กล่าวว่า ภาวะผู้นำที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า The Transcendental Leadership นั้น เป็นกระแสแนวโน้มทางด้านภาวะผู้นำของศตวรรษที่ 21 นี้ ซึ่งยังคงเป็นเรื่องค่อนข้าง

ใหม่ ยังไม่ค่อยชัดเจนนักและยังไม่มีชื่อเฉพาะในภาษาไทย จุดเด่นด้านแนวคิดก็คือเป็นแบบภาวะผู้นำที่ยึดมิติด้านจิตใจหรือจิตวิญญาณ (Spiritual Dimensions) เป็นสำคัญโดยเฉพาะด้านคุณธรรมที่เน้นการทำความดีงามเพื่อผู้อื่นและเพื่อส่วนรวมเป็นหลัก จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นภาวะผู้นำแบบเลิศคุณธรรม ส่วนมิติที่เกี่ยวกับด้านบทบาท สมรรถนะและคุณลักษณะของผู้นำแบบ Transcendental ที่ระบุโดยบุคคลและตามเอกสารต่างๆ ซึ่งจัดโดยจัดอยู่ในระดับที่สูงเป็นพิเศษกว่าภาวะผู้นำแบบอื่นใด จึงอาจเรียกผู้นำแบบ Transcendental ในภาษาไทยได้ว่าภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น หรือ ภาวะผู้นำแบบเยี่ยมยอด หรืออย่างอื่นใดในทำนองนี้ได้และด้วยความมีระดับที่สูงส่ง (Transcend) ทั้งมิติด้านคุณธรรมและมิติด้านคุณลักษณะของผู้นำแบบนี้ ดังนั้นในบทความนี้จึงขอเสนอเรียกภาวะผู้นำแบบ Transcendental นี้ว่า “ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น” ไปพลางก่อน ทั้งนี้ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นได้รับการพัฒนาต่อยอดจากภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership) และภาวะผู้นำแบบการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ตามลำดับ โดยภาวะผู้นำทั้งสามแบบเกี่ยวพันต่อกันในลักษณะที่เป็นแถบภาวะผู้นำที่ต่อเนื่อง (Leadership Continuum) ดังนั้นกรอบความคิดที่ใช้อธิบายถึงภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นหรือ Transcendental Leadership ในประเด็นต่างๆ ของบทความนี้ จึงจำเป็นต้องอธิบายครอบคลุมตั้งแต่ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership) ภาวะผู้นำแบบการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) และภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น (Transcendental Leadership) ไปด้วยกันโดยภาวะผู้นำทั้งสามแบบ (อาจเรียกรวมกันว่า 3 Ts’ Leadership ก็ได้) ดังกล่าวมีความเกี่ยวพันต่อกันบนแถบความต่อเนื่องของภาวะผู้นำ (Leadership continuum)

เศกสรรค์ ปัญญาแก้ว (2560: ออนไลน์) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่มีความลุ่มลึก ซับซ้อน ยากที่จะกำหนดคำนิยามหรือนำมาอธิบายความหมายให้ถูกต้องตรงกันได้ ทำได้เพียงแต่กำหนดรูปแบบของภาวะผู้นำในแต่ละอย่างไว้ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นภาวะผู้นำรูปแบบใดก็ล้วนมีเป้าหมายเพื่อให้ภารกิจบรรลุเป้าหมาย ผู้นำเกิดขึ้นระหว่างบุคคลสองฝ่าย คือ ผู้นำ และ ผู้ตาม ผู้นำที่ดีจะต้องรู้ว่าผู้ตามมีประสิทธิภาพ เป็นผู้ที่ยุติธรรมที่จะทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยพลังที่มีอยู่ด้วยความตั้งใจ กระตือรือร้น ซึ่งเป็นข้อผูกพันที่นอกเหนือจากผลประโยชน์ของตน ผู้นำต้องพยายามลดแรงเสียดทานที่ขัดขวางการทำงานแบบทีม โดยต้องยอมรับว่า สิ่งที่จะช่วยเสริมเติมความแข็งแกร่งเพิ่มให้กับทีม คือ การที่มีความแตกต่างอยู่ในองค์กร ดังนั้น ผู้นำต้องเลิกความคิดที่จะทำให้ทุกคนในองค์กรเหมือนกัน ทั้งนี้ทราบเท่าที่ทุกคนมีเป้าหมายเดียวกัน ก็ไม่มีความจำเป็นใดเลยที่ทุกคนต้องมีบทบาทอย่างเดียวกัน เพราะเมื่อสมาชิกต่างก็ให้ความยอมรับนับถือต่อกันแล้วความแตกต่างของแต่ละคนจะกลายเป็นพลังเสริมเพิ่มจากปกติ ที่เรียกว่า “Synergy” หรือ “การประสานพลัง” ย่อมเพิ่มความแข็งแกร่งและเพิ่มผลงานมากยิ่งขึ้น ความแตกต่างผู้นำที่ดี สามารถแบ่งออก เป็น 5 ระดับ โดยในสี่ระดับแรก ดังนี้คือ 1) ระดับที่หนึ่ง หรือ High Capable Individual เป็นผู้ที่มีความสามารถเฉพาะตัวที่ดี ทั้งทักษะ ความรู้ ความสามารถ และพฤติกรรมในการทำงานที่ดี ซึ่งล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร 2) ระดับที่สอง หรือ Contributing Team Member เป็นผู้ที่สามารถทำงานเป็นทีมได้ดี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และช่วยให้กลุ่มและทีมบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ 3) ระดับที่สาม หรือ Competent Manager เป็นผู้ที่สามารถบริหารบุคลากรและทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายขององค์กร 4) ระดับที่สี่ หรือ Effective Leader เป็นผู้นำที่สามารถ นั่นคือทำให้ทุกคนเกิดความมุ่งมั่น กำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และสามารถจูงใจให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างทุ่มเทเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ดังกล่าวภาวะผู้นำสี่ระดับข้างต้นจะเป็นลักษณะของบุคลากรและผู้นำในองค์กรที่เป็นภาวะผู้นำทั่วๆ ไป แต่ในองค์กรที่สามารถปรับตนเองจากศีลธรรมดาให้เป็นดีสุดยอดได้นั้น ต้องมีลักษณะของผู้นำระดับที่ห้า ผู้นำกลุ่มนี้ ไม่เพียงแต่มีคุณลักษณะตามสี่อันดับแรกแล้วจะมีความแตกต่าง

คือ จะต้องสร้างความสวดอด อย่างยั่งยืนให้กับองค์กรได้ด้วยคุณสมบัติที่สำคัญ อีก 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง ความมุ่งมั่นและทะเยอทะยานต่อความสำเร็จขององค์กรเป็นอันดับแรก จนกระทั่งอาจกล่าวได้ว่าผู้นำเหล่านี้ต้องการเห็นความสำเร็จขององค์กร มากกว่าความสำเร็จของตนเอง ผู้นำประเภทนี้ จะมีความรักและภักดีต่อองค์กรอย่างสูง เสียสละได้แม้กระทั่งความสุขหรือความสำเร็จส่วนตัว เพื่อความสำเร็จขององค์กร ต้องการเห็นความสำเร็จขององค์กรที่ยั่งยืน ประการที่สอง “ถ่อมตัว” ความถ่อมตัวนั้น เป็นคุณสมบัติที่ค่อนข้างขัดแย้งกัน ซ้ำดูเหมือนว่าไม่น่าจะอยู่ด้วยกันได้ แต่การมีบุคลิกภาพถ่อมตัว ไม่ได้หมายความว่า ผู้นำดังกล่าวจะต้อง ซื่อกลัว ไม่กล้า หรือขาดความทะเยอทะยาน แต่พวกเขาก็มีความมุ่งมั่น และทะเยอทะยานเพื่อองค์กร ผู้นำระดับที่ห้าจะไม่กล่าวถึงสิ่งที่ตนเองได้ทำ แต่จะพูดถึงสิ่งที่ผู้บริหารหรือผู้ร่วมทีมคนอื่น ๆ ได้ทำให้กับองค์กร อาจจะมีผู้นำระดับที่ห้าที่ค่อนข้างเป็นคนถ่อมตัว เก็บตัว เงียบ ซื่ออาย หรือแม้กระทั่งหลาย ๆ ครั้งอาจจะดูไม่มั่นใจ บุคคลเหล่านี้ไม่เคยต้องการที่จะเป็นผู้นำประเภทที่โดดเด่น เป็นที่รู้จักของวงการ แต่ขณะเดียวกัน ผู้นำประเภทนี้ไม่ได้เป็นคนใจอ่อนหรือโลเล แต่มีความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จขององค์กรเป็นอย่างสูง จะทำทุกวิถีทาง (ในสิ่งที่ถูกต้อง) เพื่อนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้ ผู้นำที่ยิ่งใหญ่จะแตกต่างจากผู้นำทั่วไป ซึ่งไม่ใช่ความฉลาดทางสติปัญญาหรือทักษะความรู้ หากแต่เป็นความฉลาดทางอารมณ์ คือ 1) การรู้จักตนเอง (Self-awareness) คือ การรู้จักจุดแข็ง จุดด้อย แรงขับเคลื่อนและ ค่านิยมในตัว และผลที่จะกระทบต่อผู้อื่น 2) การควบคุมตัวเอง (Self-regulation) คือ การรู้จักควบคุม หรือปรับเปลี่ยนอารมณ์หรือแรงกระตุ้นที่ก่อให้เกิดปัญหา 3) การมีแรงจูงใจ (Motivation) คือ การมีความปรารถนามุ่งมั่นความสำเร็จ 4) การมีความใส่ใจผู้อื่น (Empathy) คือ การเข้าใจในพื้นฐานอารมณ์ของผู้อื่น 5) การมีทักษะทางสังคม (Social skill) คือ การผูกมิตรกับผู้อื่น เพื่อให้พวกเขาเดินไปในทิศทางที่ต้องการ ดังนั้น ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น (Transcendental Leadership) คือ กระบวนการที่ผู้นำ มุ่งพัฒนาผู้ตามให้สามารถนำตนเอง จนในที่สุดผู้ตามก็แปรสภาพไปเป็นผู้นำโดยอัตโนมัติ ผู้นำลักษณะนี้จะยึดเอาจุดแข็งของผู้ตามเป็นสำคัญ เป็นผู้นำที่เข้าใจนำคนอื่นให้เขารู้จักนำตัวเอง คือ พยายามให้กำลังใจช่วยเสริมแรงของผู้ตามให้คิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ให้รู้จักรับผิดชอบงานของตน ให้มั่นใจในตนเอง ให้รู้จักการกำหนดเป้าหมายด้วยตนเอง ให้มองโลกเชิงบวก มองเห็นปัญหาเป็นเรื่องท้าทาย และรู้จักการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง เป็นต้น ผู้นำแบบนี้กับผู้ตามมีความสมดุลด้านอำนาจระหว่างกันค่อนข้างดี ซึ่งแตกต่างจากผู้นำแบบอื่นที่ยึดผู้นำเป็นหลัก แต่ผู้นำแบบนี้กลับยึดที่ผู้ตามเป็นหลัก ผลที่คาดหวังคือความผูกพันของผู้ตามต่องานหรือหน่วยงานจะเพิ่มมากขึ้น ผลเชิงจิตวิทยาที่คือ ความรู้สึกเป็นเจ้าของเกิดขึ้นและที่สำคัญคือ ผู้ตามได้พัฒนาทักษะในการนำตนเอง ตลอดจนความรู้สึกเป็นผู้นำตนเอง หรือเป็นผู้มี “ภาวะผู้นำ” ได้ในที่สุด ภาวะผู้นำสร้างผู้นำ ต้องเป็นผู้นำที่มีความสามารถสูงเป็นพิเศษกว่าภาวะผู้นำโดยทั่วไป มนุษย์เรามีขีดจำกัดของตัวเองมักยึดติดอยู่กับกรอบของความเคยชิน ดังนั้น การตีความปัญหาหรือการเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้กระบวนการแบบเดิม จึงไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กรได้ ภายใต้ภาวะการณ์นี้จึงจำเป็นต้องใช้ผู้นำที่มีความพิเศษ ที่สามารถยกระดับของการคิด การรับรู้และการกระทำที่สูงเกินกว่าขีดจำกัดของผู้นำทั่วไปพึงมี ในแง่ความรู้ ประสบการณ์หรือการใช้เหตุผลในการปรับเปลี่ยนสิ่งเลวร้ายให้กลายเป็นดี ผู้นำจึงมีหน้าที่สำคัญที่ต้องนำพาทุกคนให้ก้าวพ้นขีดจำกัด ผู้นำต้องช่วยยกระดับใหม่ของการคิด การรู้สึก และการกระทำ เพื่อให้สามารถเอาชนะภาวะท้าทายต่างๆ ได้

Sanders, Hopkins and Geroy (2003: Online) ได้กล่าวว่าภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น เรื่อง Transcendental Leadership เป็นรูปแบบของภาวะผู้นำรูปแบบหนึ่งที่เป็นทางเลือกและมีความเห็นว่าการมีจิตวิญญาณเป็นความรับผิดชอบที่ทำให้ผู้นำแบบนี้มีประสิทธิภาพ การมีจิตวิญญาณของผู้นำสามารถแสดงออกมาได้ 3 รูปแบบ คือ การมีจิตสำนึก การมีคุณลักษณะของศีลธรรม และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

Cardona (2000: 201-206) ถือเป็นบุคคลแรกที่เป็นผู้ริเริ่มบุกเบิกแนวความคิดของภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น หรือ Transcendental leadership โดยอธิบายว่า เป็นทฤษฎีที่มีฐานความคิดสำคัญ คือ ยึดเอาการแลกเปลี่ยนเรื่อง “การให้” เป็นหลักการของความสัมพันธ์ระหว่างกัน (A contribution-based exchange relationship) โดยผู้นำแบบเหนือชั้นจะให้ความหวังใต้อุบายต่อผู้ตามของตน ด้วยการให้สิ่งที่ดีงามเพื่อให้ผู้ตามได้พัฒนาตนเองให้สูงขึ้น จุดเน้นที่เป็นมุมมองของ Cardona ก็คือ ผู้นำแบบเหนือชั้นมุ่งที่จะพัฒนาและยกระดับแรงจูงใจของผู้ตามให้สูงขึ้น เช่น ยกย่องแรงจูงใจที่จะทำสิ่งต่างๆ เพื่อผู้อื่น (Motivation to do things for others) หรือแรงจูงใจปรารถนาที่จะให้แก่ผู้อื่น (Motivation to contribute) เป็นต้น Cardona จึงเน้นเรื่องการยกระดับแรงจูงใจภายใน (Intrinsic motivation) ของผู้ตามเป็นสำคัญ แต่ขณะเดียวกันก็ได้ละเลยด้านการพัฒนาจิตใจ (Spiritual development) โดยมองผู้นำแบบเหนือชั้นว่าเป็น “ผู้นำแบบผู้รับใช้” หรือ “ผู้นำแบบใฝ่บริการ” (Servant-leader) ที่ทำให้ผู้นำเกิดประสิทธิผลขึ้น

Fry (2003: 693 - 727) มองว่า ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นเป็นภาวะผู้นำยึดหลักองค์รวม (Holistic leadership) กล่าวคือ ศึกษามนุษย์ในภาพองค์รวมทั้งคน ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทางกาย (Physical/ Body) สอง คือ ด้านทางสมอง (Mind) ซึ่งประกอบด้วย การคิดเชิงตรรกะและเหตุผล สาม คือ ด้านหัวใจ (Heart) ซึ่งประกอบด้วย อารมณ์และความรู้สึกและสี่ คือ ด้านจิตใจหรือจิตวิญญาณ (Spiritual) ได้แก่ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นต้น ในขณะที่ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนและภาวะผู้นำแบบการเปลี่ยนแปลงมีเพียง 3 ตัวแปรสังเกตได้แรกเท่านั้น แต่ขาดตัวแปรสังเกตได้ด้านจิตใจหรือจิตวิญญาณไป

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น หมายถึง ภาวะผู้นำที่เน้นการใช้เรื่องค่านิยม (Values) เจตคติ (Attitudes) และพฤติกรรม (Behaviors) เป็นเครื่องสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดขึ้นแก่ผู้ตาม เพื่อนำไปสู่การยกระดับจิตใจและการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าและมีความหมายยิ่งขึ้น ผู้นำแบบเหนือชั้นจึงยึดหลักการพัฒนาจิตใจ (Spiritual development) ทั้งของผู้นำเองและของผู้ตามให้สูงขึ้นและใช้เป็นแนวทางดำรงชีวิตที่สอดคล้องกันสังเคราะห์ได้ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น

3. ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นตามแนวพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล

ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น (Transcendental leadership) เป็นแบบภาวะผู้นำที่ยึดมิติด้านจิตใจหรือวิญญาณ (Spiritual dimensions) เป็นสำคัญ โดยเฉพาะด้านคุณธรรมที่เน้นการทำเพื่อความดีงามเพื่อผู้อื่นและเพื่อส่วนรวมเป็นหลัก จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นภาวะผู้นำแบบเลิศคุณธรรม ส่วนมิติที่เกี่ยวกับด้านบทบาท สมรรถนะ และคุณลักษณะของผู้นำแบบ Transcendental ที่ระบุโดยบุคคลและตามเอกสารต่างๆ ซึ่งจัดอยู่ในระดับที่สูงเป็นพิเศษกว่าภาวะผู้นำแบบอื่นใด จึงอาจเรียกผู้นำแบบ Transcendental ในภาษาไทยได้ว่า ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น หรือ ภาวะผู้นำแบบยอดเยี่ยม หรืออย่างอื่นอย่างใดในทำนองนี้ก็ได้อีก และด้วยความมีระดับที่สูงส่งทั้งมิติด้านคุณธรรมและมิติด้านคุณลักษณะของผู้นำแบบนี้ดังนั้นจึงขอนุโลมเรียกภาวะผู้นำแบบ Transcendental นี้ว่า “ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น” (วชิระ ดวงมาตย์พล, 2557: 4)

เมื่อกล่าวถึงลักษณะของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา ลักษณะของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา หรือหลักพุทธธรรมได้อาศัยธรรมเป็นหลักการสำคัญในการปกครองดูแล และบริหารจัดการกิจการงานทุกอย่าง ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่หมู่คณะ มวลชน สังคมและประเทศชาติอย่างมั่นคง ยั่งยืนตลอดไป ผู้นำนั้นมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม หากผู้นำเป็นผู้รู้เหตุ รู้ผล หรือรู้จักมุ่งหมาย จะทำอะไรต้องมีแผนการ หรือเป้าหมาย ย่อมจะทำให้หมู่คณะดำเนินไปได้โดยสวัสดิภาพ การวางแผนงาน ได้ก่อนแล้วเดินตามลำดับของงาน ผลก็คือ จะไม่มีข้อผิดพลาดไม่ติดขัดในการทำงาน หรือในการทำงานเป็นคณะ ทุกคนร่วมมือกันอย่างพร้อมเพรียง งานก็จะประสบความสำเร็จได้ผลดีมีประสิทธิภาพ ผู้นำเกิดความสบายใจที่มีส่วนช่วยให้งานส่วนรวมประสบผลสำเร็จ พระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำไม่น้อย โดยมีคำสอนที่พูดถึงลักษณะคือเครื่องหมาย หรือ สิ่งชี้ให้เห็นถึงลักษณะความเป็นผู้นำในทางพระพุทธศาสนา ตามที่ปรากฏใน สังฆสโมสรสูตร จตุกกนิบาต พระพุทธองค์ได้ตรัสแสดงถึงลักษณะของผู้นำไว้ดังมีข้อความว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล 4 จำพวกนี้ เป็นผู้เฉียบแหลม ได้รับแนะนำดีแล้ว เป็นผู้แก่ล้าแล้ว เป็นผู้ทรหด เป็นผู้ทรงธรรม ปฏิบัติธรรม สมควรแก่ธรรม ย่อมยังหมู่ให้งาม 4 จำพวกเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย คือภิกษุ 1 ภิกษุณี 1 อุบาสก 1 อุบาสิกา 1 ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล 4 จำพวกนี้แล เป็นผู้เฉียบแหลม ได้รับแนะนำดีแล้ว เป็นผู้แก่ล้าแล้ว เป็นผู้ทรหด เป็นผู้ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ย่อมยังหมู่ให้งาม” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 21/7/7) ในพระสูตรนี้พระพุทธองค์ทรงแสดง ลักษณะของผู้นำในทางพระพุทธศาสนาว่า ผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะ 5 ประการ คือ 1) เป็นผู้แก้ปัญหาเฉียบแหลม 2) เป็นผู้ที่ได้รับคำแนะนำดีรวมถึงเป็นผู้มีระเบียบวินัยดีด้วย 3) เป็นผู้แก่ล้าแล้ว 4) เป็นทรหด 5) ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม รักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควรอย่างเหมาะสม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) (2550: 6) ได้กล่าวถึงผู้นำว่า ผู้นำในทางพระพุทธศาสนานั้น ผู้นำสูงสุดในสมัยพุทธกาล ก็คือพระศาสดา อธิบายว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรงนำหมู่ ชื่อว่า พระศาสดาเหมือนบุคคลผู้นำเกวียน ย่อมนำหมู่เกวียนข้ามที่กัณดาร ข้าม คือข้ามขึ้น ข้ามออก ข้ามพ้นที่กัณดารเพราะโจร ที่กัณดาร เพราะสัตว์ร้าย ที่กัณดารเพราะอดอยาก ที่กัณดารเพราะขาดน้ำ ได้แก่ ให้ถึงถิ่นที่ปลอดภัย ฉันทิ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็นผู้นำเป็นผู้นำโดยวิเศษ เป็นผู้ตามแนะนำทรงให้รู้จักประโยชน์ ให้พินิจพิจารณา ให้ฟังประโยชน์ ทรงให้เลื่อมใสได้เพราะเหตุนี้พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงชื่อว่าผู้ทรงนำหมู่ เพราะว่าพระผู้มีพระภาคเจ้ามีพระนามว่า “นายโก” และ “วินายโก” ivo พจน์อย่างหนึ่งที่เรียกพระพุทธเจ้า ก็คือ นายก ซึ่งแปลว่า ผู้นำ

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2549: 38-39) ได้กล่าวไว้ว่า นักบริหารจะทำหน้าที่สำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดีต้องสร้างภาวะผู้นำ 3 ประการ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน ทุติยปาปณิกสูตร ดังนี้ 1) จักขุมา หมายถึง

ถึง มีปัญญามองการไกล เช่น ถ้าเป็นพ่อค้าหรือนักบริหารธุรกิจนั้นจะต้องรู้ว่าสินค้าไหนได้ราคาถูก แล้วนำไปขายที่ไหนจะได้ราคาแพงในสมัยนี้ต้องรู้ว่าหุ้น จะขึ้นหรือจะตก ถ้าเป็นนักบริหารทั่วไปต้องสามารถวางแผนและฉลาดในการใช้คนคุณลักษณะข้อแรกนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conceptual Skill คือ ความชำนาญในการใช้ความคิด 2) วิจิโร หมายถึง การจัดระเบียบได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น พ่อค้าเพชร ต้องดูออกว่าเป็นเพชรแท้หรือเพชรเทียม แพทย์หัวหน้าคณะผ่าตัดต้องเชี่ยวชาญการผ่าตัดคุณลักษณะที่สองนี้ตรงกับคำว่า Technical Skill คือ ความชำนาญด้านเทคนิค 3) นิสสัยสัมปโน หมายถึง พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี เช่น พ่อค้าเดินทางไปค้าขายต่างเมืองก็มีเพื่อนพ่อค้าในเมืองนั้นๆ ให้ที่พักอาศัยหรือให้กู้ยืมเงิน เพราะมีเครดิตดี นักบริหารที่ดีต้องผูกใจคนไว้ได้คุณลักษณะที่สามนี้สำคัญมาก “นกไม่มีขน คนไม่มีเพื่อน ขึ้นสู่ที่สูงไม่ได้” ข้อนี้ตรงกับคำว่า Human Relation Skill คือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์

สิน งามประโคน (2563: 177) กล่าวถึงภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารในยุคชีวิตวิถีใหม่ต้องอาศัยหลักการทั้งศาสตร์สากลและพุทธศาสตร์มาบูรณาการในการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการพัฒนาตนเองและนำพาองค์กรเพื่อจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ หลักพุทธธรรมที่จะนำมาพัฒนาภาวะผู้นำสถานศึกษามีมากมายแต่เมื่อมาย้อนศึกษาคำว่า ภาวะผู้นำ ซึ่งหมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ก็จะมองเห็นหลักธรรมที่จะเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อที่จะแก้ปัญหาเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น บุคลากรในองค์กรจะทำงานเป็นทีมได้ดียิ่งขึ้น จะต้องมีความดีที่คอยกำกับดูแล ผู้นำที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ต้องมีพรหมวิหารธรรม 4 ประการ คือ 1) เมตตา คือ การมีความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข มีความรักและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานซึ่งความรักจะเกิดได้ถ้าผู้นำรู้จักมองในแง่ดีเห็นส่วนที่ดีของผู้ร่วมงาน และรู้จักให้อภัยหลักการข้อนี้เพื่อจะเลือกใช้งานคนอื่นให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของแต่ละคนนั่นเอง 2) กรุณา คือ ความสงสารเห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อผู้ร่วมงานประสบเคราะห์กรรม ผู้นำต้องมีความสงสารและคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้น ความสงสารจะเกิดได้เมื่อนำต้องมีใจกว้างรับฟังปัญหาของคนอื่น 3) มุทิตา คือ ความรู้สึกชื่นชมยินดีเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาได้ดี 4) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง เทียงตรงไม่เอนเอียง (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2534 : 2-6)

อภิวิชญ์ ต้นตุลา, ภิญโญ มนุศิลา, ยุพร ริมชลการ (2558: 184-185) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 พบว่า 1) ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านในภาพรวมทุกด้าน ได้แก่ ด้านจิตวิญญาณของความเป็นผู้นำ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านจริยธรรม ด้านการให้บริการ และด้านสมรรถนะของผู้นำ อยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยความคิดสร้างสรรค์ ปัจจัยวัฒนธรรมองค์การของสถานศึกษา ปัจจัยการเสริมสร้างพลังอำนาจ และปัจจัยความซื่อสัตย์สุจริต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกปัจจัย 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ในระดับสูง 1 ปัจจัย คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ในระดับปานกลาง 3 ปัจจัย คือ ความคิดสร้างสรรค์ วัฒนธรรมองค์การของสถานศึกษา และการเสริมสร้างพลังอำนาจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชุตีรัตน์ กาญจนธนะชัย (2562: ง-จ) ได้ศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1. ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 12 ตัวบ่งชี้ จำแนกตามมิติขององค์ประกอบในโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างได้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้คือ องค์ประกอบความร่วมมือ มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1)

การแบ่งปันข้อมูล 2) ความรับผิดชอบ 3) การแก้ปัญหา องค์ประกอบความรู้ดิจิทัลมี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) เข้าใจดิจิทัล 2) การใช้ดิจิทัล 3) การรู้สารสนเทศ องค์ประกอบวิสัยทัศน์ดิจิทัล มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การสร้างวิสัยทัศน์ 2) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ 3) การเผยแพร่วิสัยทัศน์ และองค์ประกอบการสื่อสาร มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ทักษะการสื่อสาร 2) ทักษะคิดในการสื่อสาร 3) ชัดเจนในการสื่อสาร โดยมีพฤติกรรมบ่งชี้ที่ใช้ในการวิจัย 60 พฤติกรรมบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ย และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายที่เหมาะสมสำหรับการคัดสรรไว้ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า 3.00 และมีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายเท่ากับ/น้อยกว่า 20 % 2. โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก โดยพิจารณาได้จากค่าไคสแควร์ (X^2) เท่ากับ 7.863 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 6 ($X^2/df = 1.31$) ค่านัยสำคัญทางสถิติ (P-value) เท่ากับ 0.248 ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI) เท่ากับ 0.998 มีค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.973 และค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.022 3. องค์ประกอบมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ที่เป็นค่ามาตรฐานสูงกว่าเกณฑ์ 0.50 ทุกองค์ประกอบ ส่วนตัวบ่งชี้ และพฤติกรรมบ่งชี้มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่เป็นค่ามาตรฐานสูงกว่าเกณฑ์ 0.30 ทุกตัวบ่งชี้ และทุกพฤติกรรมบ่งชี้

เขาวนุช สว่างชาติ และพิมพ์อร สดเอี่ยม (2561: 335) ได้ศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผล ของโรงเรียนเทศบาลในเขตจังหวัดเลยผลการวิจัยพบว่า 1)ระดับภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเทศบาลในเขตจังหวัดเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ จิตวิญญาณของความเป็นผู้นำ จริยธรรม วิสัยทัศน์ สมรรถนะของผู้นำ และการให้บริการ 2)ระดับประสิทธิผลของโรงเรียนเทศบาลในเขตจังหวัดเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ คุณลักษณะของนักเรียน ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจของครู 3)ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนเทศบาลในเขตจังหวัดเลย มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .014)ปัจจัยภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมี 3 องค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบด้านสมรรถนะของผู้นำ ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเทศบาลในเขตจังหวัดเลย โดยภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .426

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นตามแนวพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลนักบริหารจะทำหน้าที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีต้องสร้างภาวะผู้นำ 3 ประการ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน ทุติยาปาปนิกสูตร ดังนี้ 1) จักขุมา หมายถึง มีปัญญามองการไกล 2) วิรูโร หมายถึง การจัดธุระได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 3) นิสสยสัมปันโน หมายถึง พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี หลักของผู้บริหารหรือผู้นำ มีดังนี้คือ 1) หัวการเมือง หมายความว่า หัวรอบรู้ เข้าใจปัญหาทุกรูปแบบ และพยายามที่จะสรรหาวิธีการที่จะแก้ปัญหาล่วงหน้า ในความหมายทางพระพุทธศาสนา หมายถึงการรู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง นั่นคือ รู้เรื่องที่เกิด รู้จิตที่ทำ รู้คำที่ผู้ รู้จุดประสงค์ รู้ตรงความจริง รู้สิ่งทั้งปวง 2) ลินการทูต หมายความว่า พูดได้และพูดเป็น เป็นประโยชน์ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ฟังแล้วสบายหู ดูแล้วสบายตา พาให้สบายใจ เป็นไปเพื่อสร้างสรรค์พัฒนา 3) กุศลโอบาย หมายความว่า วิธีการอันชาญฉลาดในการบริหารงาน บริหารบุคคล พัฒนาระบบงานการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และบรรลุเป้าหมาย รู้จักงาน รู้จักบุคคล ที่จะมาทำงานและตรงตามเป้าหมาย สังเคราะห์ได้ตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นตามแนวพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล

4. สรุป

ผู้นำในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องเข้าใจทิศทางการเปลี่ยนแปลงองค์กร โดยการปรับองค์กรให้สามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วและทำให้องค์กรพร้อมที่จะเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ตลอดเวลา หมายความว่า องค์กรต้องมีความคล่องแคล่วมากขึ้น และผู้นำต้องพร้อมที่จะลงมือเปลี่ยนองค์กรด้วยตัวเองดังเช่นภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นตามแนวพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลที่ประกอบด้วย 1) ค่านิยม 2) เจตคติ 3) พฤติกรรม ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น จำแนกเป็น 5 องค์ประกอบ คือ จิตวิญญาณของความเป็นผู้นำ วิสัยทัศน์ จริยธรรม การให้บริการ และสมรรถนะของผู้นำ เป็นรูปแบบภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นด้านจิตใจ หรือ จิตวิญญาณ ที่ครอบคลุมด้านความคิด ได้แก่ สติสัมปชัญญะ ด้านความรู้สึก ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรมต่างๆ และด้านจิตใจ ได้แก่ ความศรัทธา เป็นต้น สำหรับผู้นำที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ต้องมีพรหมวิหารธรรม 4 ประการ คือ 1) เมตตา คือ การมีความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข มีความรักและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานซึ่งความรักจะเกิดได้ถ้าผู้นำรู้จักมองในแง่ดีเห็นส่วนที่ดีของผู้อื่น และรู้จักให้อภัยหลักการข้อนี้เพื่อจะเลือกใช้งานคนอื่นให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของแต่ละคนนั่นเอง 2) กรุณา คือ ความสงสาร เห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อผู้ร่วมงานประสบเคราะห์กรรม ผู้นำต้องมีความสงสารและคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้น ความสงสารจะเกิดได้เมื่อผู้นำต้องมีใจกว้างรับฟังปัญหาของผู้อื่น 3) มุทิตา คือ ความรู้สึกชื่นชมยินดีเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาได้ดี 4) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง เที่ยงตรงไม่เอนเอียง ในขณะที่เดียวกันในยุคดิจิทัล ผู้นำต้องมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งประกอบด้วย 1) การทำความรู้จำกับการเปลี่ยนแปลง 2) ผู้นำต้องสร้างการเปลี่ยนแปลง 3) การเป็นตัวแทนความเปลี่ยนแปลง 4) การเป็นนักคิด นักพัฒนาที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก 5) การบริหารงานแบบประชาธิปไตย 6) การเป็นผู้ประสานงานในองค์กรให้เกิดการทำงานที่ราบรื่น 7) การประนีประนอม 8) การประชาสัมพันธ์และ 9) การประชาสัมพันธ์

รวมถึงทักษะของภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นเพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร ได้แก่ การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพสูง การแก้ปัญหา การวางแผน การกำกับ การปฏิบัติงานและการสื่อสารที่ดี การสร้างสัมพันธ์ และการสอนงาน การสร้างสังคมและการตัดสินใจ การกระตุ้นจิตใจ การคิดเชิงสะท้อน และการจัดการตนเอง การใช้เทคโนโลยี การเรียนการสอน รวมทั้งความฉลาดทางอารมณ์ตลอดจน การบริหารที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์

5. เอกสารอ้างอิง

- ชุตีรัตน์ กาญจนธนชัย. (2562). *ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เชาวนุช สว่างชาติ และพิมพ์อร สดเอี่ยม. (2561). ปัจจัยภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพ ของโรงเรียนเทศบาลในเขตจังหวัดเลย. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 3(3), 335-350.
- ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ. (2562). สังคมวิทยาดิจิทัล : แนวคิดและการนำไปใช้. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 6(1), 43-56.
- พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2550). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2534). *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- วชิระ ดวงมาตย์พล. (2557). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- เศกสรรค์ ปัญญาแก้ว. (2560). *ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น*. สืบค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2564, จาก https://data.bopp-obec.info/emis/news/news_view.php?ID_New=49002
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561– 2580 (ฉบับย่อ)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สิน งามประโคน. (2563). *ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารในยุคชีวิตวิถีใหม่*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2561). *ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น*. สืบค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2564, จาก <http://suthep.crru.ac.th/>
- อภิวิชญ์ ต้นตุลา, ภิญโญ มนุศิลาป, และคณะ. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*. 9(2), 184-206.
- Cradona. (2000). Transcendental leadership. *Leadership & Organization Development Journal*. 21(4), 201-207.

- Fry, L. W. (2003). Toward a theory of spiritual leadership. *The Leadership Quarterly*. 14(6), 693-727.
- Sanders, Hopkins and Geroy. (2003). *From Transactional to Transcendental: Toward An Integrated Theory of Leadership*. Searched. search 24 August 2021, from https://www.researchgate.net/publication/250961864_From_Transactional_to_Transcendental_Toward_An_Integrated_Theory_of_Leadership